

meer assistenten en een huisarts, die ervaring heeft met dergelijke groepsbesprekingen en als discussieleider zal optreden.

F *Probleembespreking*. Enkele uiteraard niet geheel volledige ziektegeschiedenissen worden aan de cursist, die zich voor een probleembespreking heeft opgegeven, tevoren toegezonden. Voor zover de tijd het toelaat worden een of meer van deze gevallen in de groep besproken. Eventuele röntgenfoto's of ander te demonstrenen materiaal wordt tijdens de bespreking ter inzage gegeven.

G *Televisiedemonstratie aan alle groepen*. Gedurende korte tijd wordt een televisiedemonstratie gegeven uit één der groepen, waarbij elke groep pauzeert, voorzover niet zelf betrokken in de demonstratie.

De cursus wordt hoofdzakelijke gehouden in de interne kliniek van het Academisch Ziekenhuis (ingang Pasteurstraat) te Utrecht. Het secretariaat berust bij C. J. Verhoef, Academisch Ziekenhuis, Utrecht. Het cursusgeld bedraagt f 25,—. Programma en aanmeldingsformulier zullen binnenkort aan alle Nederlandse huisartsen worden toegezonden. Het maximum aantal deelnemers bedraagt 200.

UIT DE CENTRA

Centrum Tilburg

In 1959 werd door het centrum Tilburg van het Nederlands Huisartsen Genootschap een groepsonderzoek gedaan met als onderwerp impetigo. Over de resultaten van dit onderzoek werd een bespreking gehouden met de C.W.O., waarbij de hele gang van zaken, alsmede de resultaten en conclusies van het onderzoek kritisch onder de loep werden genomen. Hieruit bleek, dat het onderzoek op wetenschappelijk gebied nogal wat tekortkomingen vertoonde.

Binnen het centrum Tilburg is de onderlinge verstandhouding van dien aard, dat iedereen zijn kritiek vrijelijk kan uiten en aangezien wij het impetigo-onderzoek hadden opgezet als een oefening, konden wij ons gemakkelijk openstellen voor kritiek van buiten, in dit geval van de C.W.O. Deze bespreking leerde ons, dat, wil een onderzoek wetenschappelijk gezien kans van slagen hebben, er moet worden uitgegaan van een aantal principiële punten betreffende opzet en uitvoering.

Hoewel deze gedachtenwisseling met de C.W.O. in eerste instantie het centrum Tilburg tot lering strekte, is het niet uitgesloten, dat ook andere groepen, die het plan hebben opgevat een onderzoek te beginnen, er hun voordeel mee kunnen doen. Daarom werd besloten over te gaan tot publicatie van het verslag van de bijeenkomst van de C.W.O. met het centrum Tilburg.

Vraagstelling. Bij het impetigo-onderzoek stond een zich bezinnen op het dagelijks werk voorop; men wilde routine-handelingen als een impetigo-behandeling eens nader analyseren. Daarbij was het onderzoek tevens bedoeld als een voor-oefening voor een eventueel later op te zetten groter onderzoek, waarbij dan van de nu opgedane ervaringen gebruik zou kunnen worden gemaakt.

Impetigo, een gemakkelijk waarneembare aandoening, leek ons een geschikt onderwerp voor een eenvoudig onderzoek. Het werd opgezet als een inventariserend onderzoek naar de behandelwijze van impetigo. Naderhand werden echter conclusies getrokken uit de resultaten, alsof deze verkregen waren uit een vergelijkend onderzoek. Een juiste begripsbepaling werd bij het impetigo-onderzoek niet voldoende benadrukt, zodat hier een mogelijkheid ontstond voor onjuiste uitkomsten. Het ontbrak bij dit onderzoek ook aan een exacte vraagstelling.

De vraagstelling behoort uitgangspunt te zijn wanneer men een onderzoek wil opzetten. Of deze oorspronkelijke vraagstelling in de loop van het onderzoek zal worden vastgehouden, gewijzigd of uitgebreid, kan naderhand worden beoordeeld. Bij het impetigo-onderzoek werd de vraag over de inventarisatie van de behandeling uitgebreid tot de vraag naar het effect van de therapie. Teneinde verzekerd te zijn van de wetenschappelijke waarde van het op te zetten onderzoek, zal men er goed aan doen om, zodra men het eens

is over de vraagstelling, contact op te nemen met een statisticus. Deze kan gegevens verschaffen betreffende het aantal deelnemers, patiënten, variabelen en vergelijkingsmogelijkheden.

Literatuuronderzoek. Wanneer eenmaal het onderwerp voor het onderzoek is vastgesteld, zal moeten worden begonnen met het raadplegen van de literatuur. Hiervoor kan men verschillende wegen bewandelen: Men kan uitgaan van de literatuurlijst, die men aantreft bij een recent artikel over het onderwerp in het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde of huisarts en wetenschap; men kan te rade gaan bij naburige bibliotheken (ziekenhuis, universiteit), alsook bij het Haags Medisch Leesmusem en Bibliotheek of men kan via de index van Excerpta Medica samenvattende overzichten verkrijgen en met behulp daarvan verdere literatuur bestuderen.

In de literatuur komt men onder andere de definitie tegen van hetgeen men in de vraagstelling heeft omschreven; verder treft men de gangbare vormen van therapie aan. Om deze redenen behoort het literatuuronderzoek een belangrijke plaats in te nemen aan het begin van het onderzoek. Tevens zal na raadpleging van de literatuur de vraagstelling vaak veranderd, of tenminste exacter worden. Uit de literatuur kan men bovendien te weten komen of het bedoelde onderzoek al eens eerder heeft plaats gevonden, óf dat het a priori tot mislukken gedoemd is en waarom.

Indien mogelijk behoren alle deelnemers aan het onderzoek vanaf het begin betrokken te zijn bij het literatuuronderzoek. Bij grotere groepen, zoals bij de landelijke N.H.G.-onderzoeken, is dit om praktische redenen uiteraard onmogelijk. De deelnemers aan het literatuuronderzoek kunnen ieder hun eigen weg volgen, doch beter is het om dit werk te coördineren in die zin, dat één deelnemer aan de anderen de verschillende bronnen opgeeft, waaruit zij dan op een volgende bijeenkomst refereren.

Het formulier. De totstandkoming van het formulier, dat bij het groepsonderzoek zal worden gebruikt, vraagt bijzondere zorg. Het ontworpen formulier behoort te worden getest; meestal blijkt dan, dat de nodige wijzigingen moeten worden aangebracht. Het formulier moet eenvoudig en hanteerbaar zijn; zo mogelijk neme men bedrukte kaarten, die in de zak kunnen worden meegenomen.

Wat de vragen op het formulier betreft moet men vóór het vaststellen van elke vraag overwegen of men met het verlangde gegeven iets kan doen. De beantwoording moet zoveel mogelijk op eenvoudige wijze kunnen geschieden, bijvoorbeeld met behulp van tekens. De kans op subjectieve interpretaties moet tot een minimum worden beperkt; vooral bij sociologische indelingen is het gevaar hiervoor groot. Bij moeilijk omschrijfbaar begrippen zal men tevoren in gezamenlijk overleg deze begrippen zo nauwkeurig mogelijk bepalen om het aantal variabelen zo klein mogelijk te houden en de verkregen gegevens op de meest objectieve wijze te kunnen verwerken.

Therapie-onderzoek. Wanneer men een therapie-onderzoek wil doen moet van de deelnemers worden geëist, dat zij zich binden aan een vooraf gestelde therapie. Dit geldt zowel wat betreft het soort geneesmiddel, de toepassingsduur, de wijze van toediening alsmede de persoon, die dit laatste doet. Wanneer hieraan niet strikt de hand wordt gehouden is vergelijking onmogelijk. Er moet echter altijd een uitwijkmogelijkheid zijn als de omstandigheden daartoe zouden dwingen. In dat geval behoort daarvan aantekening te worden

RICHTLIJNEN VOOR AUTEURS

Bijdragen worden bij voorkeur tegemoet gezien in machineschrift, in duplo, met toepassing van een brede kantlijn en op ten minste anderhalve regel afstand getypt. Men besluite het artikel met een korte samenvatting.

huisarts en wetenschap

6de JAARGANG - No 2 - FEBRUARI 1963

Inhoud:	blz.
E. van de Weg: Les van een huisarts	33
A. C. G. van Proosdij: Therapie-informatie bij noodgevallen	38
E. Dekker: De behandeling van het totaal atrio- ventriculair hartblock met elektronische pace- makers	40
F. J. A. Huygen: Tetanuspreventie	44
A. van Keulen: De zoönosen (2)	47
Van de werkgroep Verloskunde van de huisarts: Forcipale extracties: enige aanvullingen en een correctie	54
P. H. Esser: Verslaving en huwelijksconflicten ...	56
Referaten	60
Boekbespreking	62
Het lezen waard	62
Conferentie „Organizing family doctor care” ...	62
Medisch-farmaceutische Mededelingen	64
Mededeling van het R.I.V.	64
Herhalingscursus kindergeneeskunde	64
Uit de notulen	65
Van de Commissie Nascholing	65
Uit de Centra	67
Aanvullende ledenlijst	68

Redactiecommissie: A. Hofmans, voorzitter, Rotterdam — G. J. Bremer, Nieuwkoop — K. G. Brühl, Amsterdam — A. E. Denekamp, Hengelo (O) — D. C. den Haan, Leiden.

Redactiesecretaris: J. J. van Mechelen.

Secretariaat Nederlands Huisartsen Genootschap: Keizersgracht 327, Amsterdam-C., telefoon 020-64043.

Redactiesecretaris: Keizersgracht 327, Amsterdam-C., telefoon 020-242535.

Administratie, abonnementen, advertenties:

Fa. J. H. Kruyt, Uitgever, Groot Hertoginnelaan 28, Bussum, telefoon 02959-16155; postgiro: 142554.
Abonnement f 17,50 per jaar; voor studenten f 7,50; voor het buitenland f 20,—; losse nummers f 2,—.

Advertenties kunnen zonder opgaaf van redenen worden geweigerd.

gemaakt op het formulier met opgave van redenen. De gebruikelijke therapieën, alsmede gegevens over de toelaatbaarheid van geneesmiddelen, zal men in de literatuur tegenkomen.

Men kan bij een therapie-onderzoek twee geneeswijzen met elkaar vergelijken. Iedere deelnemer is dan gebonden aan de therapie van de groep, waarin hij is ingedeeld. Ook al hecht hij persoonlijk niet aan die bepaalde therapie, dan is het toch van belang de aangewezen methode te volgen en te bedenken, dat zolang er geen zekerheid bestaat over de toepassing van een therapie, men in elk geval medisch-ethisch verantwoord is wanneer vaststaat, dat het middel onschadelijk is. Omwille van de betrouwbaarheid van de resultaten van het onderzoek houde men zich dus consequent aan de voorgeschreven therapie. Een andere methode is het vergelijken van één of meer geneesmiddelen met een placebo. Bij beide methodes is een dubbel-blind onderzoek gewenst.

Resumerend komt men ten aanzien van het groepsonderzoek tot de volgende punten ter overweging: Bij voorkeur wordt de gehele groep vanaf het begin betrokken bij de gehele problematiek; het literatuur-onderzoek behoort bij de voorbereidende werkzaamheden voor een onderzoek een eerste plaats in te nemen (exacte vraagstelling, definitie, therapie, enzovoort); de samenstelling van het onderzoekformulier dient met uiterste zorg te geschieden, waarbij het behoort te worden getest in een proefonderzoek (eenvoud, hanteerbaarheid, enzovoort); voor kleine groepen is met name het therapie-onderzoek zeer geschikt.

Wanneer ik dit verslag besluit, dan wil ik dat niet doen, alvorens namens het centrum Tilburg dank gebracht te hebben aan de C.W.O., in het bijzonder aan de collegae Aulbers, Koperberg en Mulder voor hun bereidwilligheid om met ons centrum van gedachten te wisselen over het door ons gehouden impetigo-onderzoek. Het onderhoud, dat in een collegiale en prettige sfeer verliep, was voor ons buitengewoon nuttig en leerzaam.

G. W. Luger.

AANVULLENDE LEDENLIJST

Van 1 januari 1963 tot en met 30 januari 1963

Nieuwe leden:

J. A. Rienks, von Liebigweg 2, Amsterdam-O.

F. G. H. Noord, 't Zandt (Gr.)

B. E. van Zanten, Schotersingel 163, Haarlem

C. Heyboer, van Ghentlaan 11, Hilversum

P. K. Pel, van Cuylenburgstraat 35, Zwolle

C. H. Soff, Surinameplein 3hs, Amsterdam-W.

M. N. Rohn, Sexbierum (Fr.)

E. H. v. d. Ley, Noorderhaven 107, Harlingen

N. H. Schreuder, Beetsterzwaag

F. Bruins, Rijksstraatweg 130, Haren (Gr.)

H. den Butter, Oosterwoldseweg 14, Haulerwijk (Fr.)

G. Hooiveld, Bilderdijkstraat 70", Amsterdam

M. Sanders, Beatrixlaan 11, Nieuwkoop

*Kandidaat-leden: *)*

R. Smulders, Burg. Amersfoordtlaan 45, Badhoevedorp

A. Vrij, Kanaalstraat 133bis, Utrecht

J. P. Poot, Pasqualinistraat 6, Eindhoven

J. Rijpkema, Hoofdweg 677, Hoofddorp

J. R. A. Raasveld, Waalstraat 43, Amsterdam-Z.

Th. Straatsma, Schoolstraat 2, Heerde

J. A. Bangert, Singel 8, Bussum

P. M. Kampman, Boteringesingel 8, Groningen

C. W. F. van Aller, 's-Gravenweg 117, Nieuwerkerk a/d IJssel

R. A. de Melker, Goudseweg 34, Stolwijk

F. M. A. Carree, Cycloamstraat 6, Made (N.Br.)

M. L. M. van Son, St. Bernaertsstraat 6, Oudenbosch

Nieuwe buitengewone leden:

B. H. van Boeyen, Roemer Visscherstraat 13, Arnhem

Mutaties:

P. Chr. van Remundt naar Venloseweg 35, Horst (L.)

*) Bwaren tegen kandidaat-leden dienen binnen een maand schriftelijk bij het N.H.G.-bestuur te worden ingediend.